

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Dziedzictwo kulturowe Śląska : pieśń ludowa - jej wartości i przesłania

Author: Krystyna Turek

Citation style: Turek Krystyna. (2013). Dziedzictwo kulturowe Śląska : pieśń ludowa - jej wartości i przesłania W: J. Uchyla-Zroski (red.), "Wartości w muzyce : interpretacja w muzyce jako proces twórczy. T. 5." (s. 107-116). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Krystyna Turek

Uniwersytet Śląski
Katowice

Dziedzictwo kulturowe Śląska Pieśń ludowa — jej wartości i przesłania

Podjęty temat opracowania prezentuje garść refleksji skupionych wokół tradycyjnych śpiewów ludowych, które stanowią cenne źródło wiedzy o naszej przeszłości. Przypomnieć trzeba, iż pieśń ludowa jest ważnym ogniwem dziedzictwa kulturowego Śląska. Utrwalana wielowiekową tradycją ustną, a nieco później, od XIX stulecia do dni współczesnych, zapisywana i publikowana, należy do najzasobniejszych materiałów źródłowych w folklorystyce polskiej. Zgromadzone dotychczas utwory wokalne są bardzo zróżnicowane pod względem gatunkowym, tematycznym, poetyckim i muzycznym, jak również funkcjonalnym. Reprezentują one trzy zasadnicze zespoły: pieśni obrzędowe — rodzinne i doroczne, pieśni powszechne oraz pieśni zawodowe, związane z konkretnymi profesjami.

W tradycyjnej kulturze Śląska pieśni ludowe miały określoną rangę społeczną, powszechnie wykonywane, obecne były w życiu prywatnym i grupowym, towarzyszyły codzienności ludzkiej i dniom świątecznym, wpisane w czas obrzędowy, święty, sakralny. Funkcjonując w obrębie społeczności regionalnej, przekazywały określone wartości i przesłania. Wartości z trudem poddają się analizie i opisowi. Pojęcie wartości kojarzy się nam z bardzo różnymi zjawiskami. Estetycy używają tego terminu dla określenia walorów artystycznych wytworów, moralisci mówią o wartościach w kategoriach dobra, naukowcy — prawdy¹. Folklorystyka muzyczna powinna dziś na nowo odkryć walory tradycji ludowej i folkloru, które są niezmiernie ważne z punktu widze-

---

¹ C. Matusiewicz: *Psychologia wartości*. Warszawa—Poznań 1975, s. 62—64; zob. B. Januszkiewicz: *Tradycja jako kategoria etnologiczna*. W: *Tradycja i przemiana. Studia nad dziejami i współczesną kulturą ludową*. Red. Z. Jasiewicz, B. Linette, Z. Staszczak. Poznań 1978, s. 57—70.

nia współczesnego człowieka². Mówiąc o trwałych wartościach śląskiej pieśni ludowej, można problem ujmować z różnych punktów widzenia. Za podstawowy najprościej byłoby uznać miernik żywotności utworów w kolejnych etapach kultury, w życiu pokoleń, ich stałą obecność w żywej tradycji Śląska oraz tradycji narodowej.

Podając szczegółowe rozważania aksjologiczne, warto zwrócić uwagę na immanentne wartości śląskiej pieśni ludowej. Ma ona — podobnie jak muzyka — wiele wartości samoistnych; bez niej człowiek jest kaleki duchowo. Jej immanentne wartości ujawniają się w płaszczyźnie słownej i melodycznej, wiążą się ściśle z wyznacznikami języka artystycznego, a więc zastosowanymi środkami poetyckimi i muzycznymi, kompozycyjnymi i stylistycznymi przekazów ludowych, by wskazać te najważniejsze, jak bogactwo tropów, porównań, epitetów, symboli, figur poetyckich, formuł lirycznego paralelizmu, rymów i strof oraz zróżnicowanie tonalne, melodyczne, rytmiczne i architektoniczne. Pieśni stanowią organiczną całość słowno-muzyczną, mają więc znaczącą wartość artystyczną i estetyczną³. Teksty ludowe, oprócz istotnych wartości artystyczno-wyrazowych, ujawniają fundamentalne treści i przesłania związane z całym życiem ludzkim, jego losem, z obyczajowością, zasadami współżycia rodzinnego, grupowego i zawodowego, z poglądami moralnymi i etycznymi aprobowanymi przez tradycyjną społeczność regionalną. Jakże zatem wartości zachowały śląskie pieśni ludowe? Wymienimy najważniejsze, wyraziste i czytelne.

Centralne miejsce zajmują wartości, które przynależą do światopoglądowej sfery folkloru, do ludowej filozofii bytu, do ludowej wizji świata, do *sacrum* jako zasady porządkującej świat, wartości mieszczące się w kategoriach: człowiek — świat — transcendencja, Bóg, kosmos, oraz relacjach zamkniętych w kręgu: człowiek — ziemia — przyroda oraz ziemia — praca — rodzina i więź społeczna, tworzących tradycyjny system wartości⁴.

² Postulat badania systemu wartości w odniesieniu do opowieści i podań ludowych zgłaszała D. Simonides. Zob. Eadem: *Przyszłość folklorystyki. Marzenia czy potrzeba naukowa?* W: *Folklorystyka. Dylematy i perspektywy*. Red. D. Simonides. Opole 1995, s. 22—25.

³ K. Turek: *Pieśni ludowe na Górnym Śląsku w XIX i w początkach XX wieku. Charakterystyka poetycko-muzyczna źródeł*. Katowice 1986; Eadem: *Pieśni ludowe*. W: *Ludowe tradycje. Dziedzictwo kulturowe ludności rodzimej w granicach województwa śląskiego*. Red. B. Bazielich. Wrocław—Katowice 2009, s. 225—238.

⁴ Zob. R. Tomicki: *Religijność ludowa*. W: *Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej*. T. 2. Red. M. Biernacka, M. Frankowska, W. Paprocka. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1981, s. 29—70; J. Bartmiński: *Formy obecności sacrum w folklorze*. W: *Folklor — sacrum — religia*. Red. J. Bartmiński, M. Jasińska-Wojtkowska. Lublin 1995, s. 9—19; J. Adamowski: *Sakralizacja przestrzeni w polskiej kulturze ludowej*. W: *Folklor — sacrum — religia...*, s. 20—31; D. Simonides: *Sacrum jako zasada porządkowania świata w kulturze ludowej*. W: *Człowiek — dzieło — sacrum*. Red. S. Gajda, H. Sobeczko. Opole 1998, s. 95—102; D. Simonides: *Mądrość ludowa. Dziedzictwo kulturowe Śląska Opolskiego*. Wrocław 2007.

Szczególnie ważną wartością było i jest życie, zwłaszcza afirmacja życia ujawniona w wielu zakresach tematycznych pieśni, w stosunku człowieka do najbliższego otoczenia, do całej znanej mu przyrody, do drugiego człowieka, sąsiada, bliźniego, do obowiązujących praw natury, do porządku i zasad chrześcijańskich, do zasad świata ziemskiego, ludzkiego oraz nadprzyrodzonego. Świadczą o tym dowodnie liczne inwokacje do Boga, apostrofy do słońca, księżyca, ciał niebieskich, zjawisk atmosferycznych, ujęte w przykładowe strofy pieśniowe:

Widzi miesiąc, widzą gwiazdy,
Wielach nocy nie spała,
Jenoch na cię pod okienkiem,
Szczere sercem czekała⁵.

Czy też dramatyczna w tonie wypowiedź:

O chmury, chmury i błyskawice,
Pocieszcie wy mię w mojej tęsknicy!
Jaki ja w ten czas frasunek miała,
Gdy ja się z miluśkiem rozstać musiała!⁶

Należy podkreślić, że pieśń ludowa wyrażała nie tylko wielką radość życia, ale odnosiła się z wielkim szacunkiem do świata zwierząt i przyrody, doceniała walory rodzinnej ziemi — matki i żywicielki, oraz piękno lokalnego, jakże bliskiego sercu krajobrazu. Uczyla dobrego współżycia z całym światem ziemskim, uczyla „solidarności życia w przyrodzie”⁷. Wielką wartością była więc harmonia ze środowiskiem, z przyrodą i jej siłami. Przestrzeń fizyczna była waloryzowana, postrzegano ją jako wartość, gdyż wiązała się ona z pojęciami ojcowizny, ziemi rodzinnej czy małej ojczyzny. Celną uwagę uczynił Czesław Robotycki, który napisał: „Jest ona zawsze tym, co najbardziej znane, bliskie, przyjazne, prawdziwe. W znacznej mierze stanowi o tożsamości człowieka, wpływa na jego osobowość”⁸. Wartością była rodzimność, wszystko co własne, rodzinne, lokalne, regionalne. Doniosłą wartością był swój język, zazwyczaj

⁵ J. R o g e r: *Pieśni ludu polskiego w Górnym Śląsku z muzyką*. Wyd. fototypiczne. Wstępem poprzedził P. Ś w i e r c. Opole 1976, s. 110, nr 203 (strofa 6).

⁶ Ibidem, s. 145, nr 281.

⁷ J. B a r t m i ń s k i: *Przestanki i bariery awansu folklorystyki*. W: *Folklorystyka. Dylematy i perspektywy...*, s. 42—43.

⁸ C. R o b o t y c k i: *Śląska historia i śląska tradycja*. „Śląskie Prace Etnograficzne”. T. 1. Red. M. L i p o k - B i e r w i a c z o n e k. Katowice 1990, s. 33; A. S z y f e r: *Przestrzeń znacząca — przestrzeń jako wartość (na przykładzie osadników na Ziemiach Zachodnich i Północnych Polski)*. W: *Człowiek i kultura jako wartość. Księga jubileuszowa ofiarowana profesor Irenie Bukowskiej-Floreńskiej*. Red. R. H o ł d a, G. O d o j. Katowice 2008, s. 85—89.

gwarowy, ujęty w kształt artystycznej wypowiedzi ludowych utworów wokalnych.

Ważną z punktu widzenia egzystencji ludzkiej była i pozostaje nadal miłość, uczucie wiodące w utworach ludowych, ujęte często w formę lirycznej rozmowy między „ja” i „ty”. Przeżycia miłości odzwierciedlają nie tylko życie osobiste wielu bohaterów pieśni, ale również kształt życia rodzinnego i społecznego. Miłość i szczęście są wszak ważnym sposobem istnienia, w którym realizuje się istota człowieka i człowieczeństwa (wartość miłości, potrzeba szczęścia). Pieśń ludowa wiele mówiła o miłości i losach człowieka, w niej zachowały się uogólnione prawdy charakteryzujące różne okresy życia ludzkiego. Śpiewano więc:

Lepsze jest wineczko jako woda,
lepiej jest paniynka jako wdowa.

Paniynka miłuje, nie narzyka,
a wdowa wspomina nieboszczyka.

Lepsza jest pszyniczka jako owies,
lepiej jest kawaler jako wdowiec.

Kawaler miłuje, choćby troszke,
a wdowiec wspomino swóm nieboszczke⁹.

Ale w zapisach śląskich na uwagę zasługują też wersy, które mówią o uczuciu miłości aż po grób, jak w przykładzie:

A jak my umrzemy, pochować nas dejcie,
A na naszym grobie wyrysować dejcie.

Kto pójdzie, przejdzie, niech przeczyta sobie,
A gdo to tu leży w tym to nowym grobie.

Tu leży ciało i spróchniałe kości,
Które pomrzely od wielkiej miłości¹⁰.

⁹ A. K o p o c z e k: *Śpiewnik Macierzy Ziemi Cieszyńskiej*. Cieszyn 1987, s. 204, nr 193; por. A. D y g a c z: *Pieśni ludowe miasta Katowic. Źródła i dokumentacja*. Katowice 1987, s. 75, nr 62.

¹⁰ *Pieśni ludowe z polskiego Śląska z rękopisów zebranych przez ks. Emila Szramka oraz zbiorów dawniejszych A. Cinciały i J. Rogera*. T. 1, z. 1: *Pieśni balladowe*. Wydał i komentarzem zaopatrzył J.S. B y s t r o Ń. Kraków 1927, s. 54, nr 15D; zob. K. T u r e k: *Śmierć kochanków w ludowych balladach śląskich*. W: *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna — antropologia kultury — humanistyka*. T. 11. Red. J. K o l b u s z e w s k i. Wrocław 2007, s. 323—330.

W strofach pieśniowych wielokrotnie akcentowane są także wartości moralne, odzwierciedlające stosunki międzyludzkie. Silne było poczucie sprawiedliwości. Wiele opracowań dostrzegało przeciwieństwa i nierówności klasowe, doznawaną osobiście krzywdę, wyzysk i poniżenie, o czym mówi następujący zapis:

Siod se górnik po robocie
i gorzałka ślepie.
Pany chodzą w szczerem złocie,
a on bieda klepie.

Oj te pany, te gałgany!
za mój pieniądz żyją,
jedzą kaczkę i fazany,
drogie piwo piją!

A górnik tu wdycha w biedzie,
uobtargany cały.
Chnet mu z głodu umrzeć przydzie,
zarobek za mały!¹¹

W śląskiej twórczości ludowej mocno eksponowaną wartością była praca, etos pracy, jej funkcje i znaczenie w całej egzystencji ludzkiej, oraz jakże ważne dla człowieka spełnienie w pracy, poczucie godności, a nawet dumy z wykonywanego zawodu, tak mocno podkreślane w pieśniach różnych zawodów, zwłaszcza wśród górników:

O górniku, ciesz się tym,
Ześ jest człkiem pożytecznym.
Stanu swego nie pogardzaj,
Wielce go sobie poważaj.

Bo skądżeby brał świat cały
Złoto, srebro, minerały,
Kieby nie ludzie górnicy,
Ci podziemni rzemieśnicy?

Pan, rzemieśnik, stany wszystkie
Mają przez ręce górnicze
Złoto, srebro, żelazo, miedź,
Górnika musi z ziemi dobyć.

¹¹ S. Wallis: *Pieśni górnicze Górnego Śląska*. Kraków 1954, s. 51, nr 23; por. A. Dygacz, J. Ligęza: *Pieśni ludowe Śląska Opolskiego*. Kraków 1954, s. 28, nr 10.

Nie zorałby roli rolnik,
Gdy mu na zelazo górnik
Kruszcu w ziemi nie nakopie,
Przyda ci się górnik, chłopie.

Kował, kotlarz, ślosarz, żeglarz,
Szwiec, krawiec, nawet młynarz
Ma narzędzie przez górnika,
Skąd mu zarobek wynika¹².

Wiele przykładów mówi o pracy z wielkim umiłowaniem i szacunkiem, wszak sensem życia była praca, choć jeden z przykładów w realny sposób opisuje rezultaty wysiłku ludzkiego, stwierdzając:

Po furmanie bat zostanie, po hutniku trepy,
po górniku kilof, łata, a po chłopie cepy¹³.

Warto również wskazać, iż w wielu ujęciach pieśniowych ujawnia się fenomen odpowiedzialności jednostki wobec drugiego człowieka, solidarności grupowej i zawodowej, jak również powinności spełnianych wobec dzieci, rodziny, przyjaciół i sąsiadów. Ogląd tekstów pieśniowych potwierdza obecność wielu wartości humanistycznych i humanitarnych (wartości fundamentalne). W utworach wysoko oceniane są uniwersalne doświadczenia, zwłaszcza takie wzory postępowania ludzkiego, które są zgodne z dekalogiem, z zasadami nauki chrześcijańskiej, z przyjętymi normami prawa obyczajowego i stanowionego. W ludowym systemie wartości doniosłe znaczenie miały zawsze dobre czyny oraz pozytywne cechy charakteru człowieka, jak uczciwość, odpowiedzialność, skromność, cierpliwość, a zwłaszcza gospodarność i pracowitość, decydująca zazwyczaj przy wyborze żony wbrew atrakcyjnym finansowym. Dlatego teksty ludowe podkreślały:

Nie szukaj ty, mój Jasieńku,
Bogatego wiana,
Pracowita żonka lepsza,
Niżli wyślacana¹⁴.

¹² *Pieśni ludu śląskiego. Ze zbiorów rękopiśmiennych Józefa Lompy*. Wydał, skomentował i zarysem monograficznym poprzedził B. Zakrzewski. Wrocław 1970, s. 347, nr 190 (zwrotki 1—5).

¹³ A. Dygacz: *Pieśni ludowe miasta Katowic...*, s. 395, nr 483; zob. K. Turek: *Pieśni rzemieślnicze w zbiorach śląskich*. W: *Kultura plebejska w mieście przemysłowym. Ruda Śląska. Tradycja i teraźniejszość dla przyszłości*. Red. T. Smolińska, M. Lubina. Ruda Śląska 2004, s. 40—61.

¹⁴ *Pieśni ludowe z polskiego Śląska... T. 2: Pieśni balladowe. O załotach i miłości*. Wydali i komentarzem zaopatrzyli J. Ligęza, S.M. Stoiński. Kraków 1938, s. 161, nr 114.

Duże znaczenie miała wartość czynu, *homo faber*, ideał człowieka pracowniczego, sumiennego i odpowiedzialnego, jak stwierdził Czesław Matuszewicz¹⁵.

Śląskie pieśni ludowe akcentowały także poczucie obowiązku oraz pokorę wobec losu i wyroków boskich, szczególnie w utworach religijnych. Piętnowały natomiast zbrodnie, zdradę, brak posłuszeństwa, pijaństwo, lenistwo, kłótniowość i plotkarstwo kobiet, piętnowały wszelkie zachowania nieobyčajne, zwłaszcza zło doświadczane w życiu jednostkowym, indywidualnym, jak i grupowym. Świadczą o tym charakterystyczne ujęcia balladowe, zwieńczone karą bohatera za popełnione występki (każda wina musiała zostać ukarana), jak również pieśni powszechne, zwłaszcza zalotne, miłosne, rodzinne i zawodowe.

Ważne przesłania i treści zachowały wątki historyczne i patriotyczne, czytelnym w pieśniach powszechnych, żołnierskich, powstańczych i wojennych. Można powiedzieć, że pieśń utrzymywała poczucie patriotyzmu, uczyła i wychowywała, wносиła cenne wartości poznawcze, jak ta upamiętniająca bolesne wydarzenia z września 1939 roku:

W katowickim parku, pod wysoką wieżą,
śląscy harcerzyki na trowince leżą.

I leżą pobici, leży ich niemało,
życie w młodych latkach dać im pozostało.

Ej, wstowejcie wszyscy, bo nie odrąbiono,
inksze się młodzioki biją drugą stroną.

Ej, wstowejcie wszyscy, dziewczeczko, syneczku,
jeszcze się powstańcy biją na ryneczku.

Ej, wstowejcie wszyscy, nadszedł czas niedoli,
biedna nasza Polska zakuta w niewoli.

Ej, wstowejcie wszyscy, jeszcze się wyśpicie,
wiele razy trzeba Polsce oddać życie¹⁶.

Dotychczasowe rozważania potwierdziły, że pieśń ludowa służyła codzienności ludzkiej, służyła rodzinie i wspólnocie lokalnej w sposób sobie tylko właściwy. Jej wartości ujawniały się nie tylko w działaniach zwyczajowych i obrzędowych cyklu rodzinnego i kalendarzowego, ale również wyrażały się w służbie dla drugiego człowieka, gdy zachęcały na przykład do wspólnego przeżywania świąt i radosnej zabawy, do codziennego harmonijnego współżycia, czy też do okazywania bliskim i sąsiadom współczucia w okresie smutku

¹⁵ C. Matuszewicz: *Psychologia wartości...*, s. 187.

¹⁶ A. Dygacz: *Pieśni ludowe miasta Katowic...*, s. 106, nr 100.

i żaloby. Ważne znaczenie miały więc wartości ludyczne, zawarte w kompozycjach żartobliwych i komicznych (wartość humoru)¹⁷, jak również te diametralnie inne, naznaczone powagą chwili, a związane z kresem życia ludzkiego oraz prawdami egzystencjalnymi (wartości ostateczne). Tego rodzaju wartości i przesłania odzwierciedlają liczne wersy pieśni refleksyjnych, religijnych i pogrzebowych, które zawierają ważne pouczenia i przestrogi życiowe oraz opracowania wątków nawiązujących do sentencji *vanitas* oraz *memento mori*. Wielką wartością była rodzina, zwłaszcza więź rodzinna, obejmująca nie tylko żywych, ale także zmarłych¹⁸.

Godne podkreślenia jest to, że śląskie pieśni ludowe miały duży wpływ na trwałość systemu wartości, miały znaczną siłę oddziaływania, ponieważ były ludzom bliskie oraz stanowiły ich własność. Niosły uniwersalne przesłania skupione wokół dobra, wiary, nadziei i miłości, poszanowania ludzi, przyrody i zwierząt, wartości życia, przemijania i śmiertelności człowieka. Pieśni wpływały na emocje i nastroje ludzi, odgrywały też ważną rolę w kształtowaniu ich osobowości. Odzwierciedlały wizję rzeczywistości uporządkowanej, opartej na wspólnej wierze i długoletnim doświadczeniu człowieka, który wiedział, co czynić i jak się zachować w tym świecie, jakich przestrzegać zasad postępowania, aby żyć dobrze i godnie, a po śmierci osiągnąć szczęście wieczne. Człowiek — jak pisała Dorota Simonides — „[...] potrzebował akceptacji społeczności lokalnej, a wyznawana wspólna wizja świata nakazywała mu określone zachowania. Według nich, najwyższą wartością był Bóg, a w życiu postępowano według zasad religii. To ona pouczała, jak należało żyć, aby być człowiekiem uczciwym, pracowitym, pożytecznym dla innych członków społeczności. Tylko wówczas osoba ludzka miała pewność, że życie jest sensowne i uporządkowane”¹⁹.

Kończąc rozważania, trzeba podkreślić, że **wartości tradycyjnej kultury ludowej, rozumianej jako swoisty rodzaj kultury, nie giną, przeciwnie, prawidłowo odczytywane służyć mogą pogłębionej refleksji, służyć mogą szeroko rozumianej edukacji, wreszcie — umacnianiu więzi społecznych.**

Ogólny przegląd materiałów źródłowych potwierdził, iż śląskie pieśni ludowe zachowały wielką mądrość, rozległą gamę treści i tematów, wartości

¹⁷ K. Turek: *Pieśni komiczne*. W: *Śląskie uciechy i zabawy*. Red. I. Bukowska-Floreńska. Bytom 1991, s. 229—260.

¹⁸ K. Turek: *Ludowe zwyczaje, obrzędy i pieśni pogrzebowe na Górnym Śląsku*. Katowice 1993; Eadem: *Wątki wanitatywne w pieśniach pogrzebowych ze Śląska*. W: *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna — antropologia kultury — humanistyka*. T. 3. Red. J. Kolbuszewski. Wrocław 1999, s. 231—238; K. Turek: *Pieśń religijna w obrzędach przedpogrzebowych na Śląsku*. W: *Pieśń religijna na Śląsku. Stan zachowania i funkcje w kulturze*. Red. K. Turek przy współudziale B. Miki. Katowice 2004, s. 58—76; K. Turek: *Memento mori. Recepcja idei w ludowym repertuarze wokalnym*. W: *Problemy współczesnej tanatologii...* T. 16. Red. A. Furdal. Wrocław 2012, s. 195—201.

¹⁹ D. Simonides: *Mądrość ludowa...*, s. 109.

i przesłań²⁰. Dlatego też utwory ludowe mogą wciąż inspirować oraz mobilizować do dalszych poszukiwań i odkryć poznawczych w zakresie interpretacji tekstów i melodii z uwzględnieniem kryteriów artystycznych i znaczeń aksjologicznych. Dla współczesnego odbiorcy śląskie pieśni ludowe stanowić mogą podstawowe źródło poznania własnego dziedzictwa, bogatych tradycji muzycznych, uniwersalnych wartości kultury ludowej, stanowić mogą dokumentalną, bardzo cenną księgę o człowieku i człowieczeństwie. Służyć z kolei zachowaniu i rozwojowi regionalnej kultury, utrwalaniu własnej tożsamości oraz otwarciu na inne społeczeństwa i ich tradycje.

²⁰ Zob. J. Szczepański: *Sprawy ludzkie*. Warszawa 1984, s. 254—267; D. Simonides: *Mądrość ludowa...*; L. Dyczewski: *Znaczące wartości kultury polskiej*. W: *Człowiek i kultura jako wartość...*, s. 37—51; K. Turek: *Wartości poznawcze śląskich pieśni ludowych*. W: *Wartości w muzyce*. T. 1: *Studium monograficzne*. Red. J. Uchyla-Zroski. Katowice 2008, s. 68—76.

Krystyna Turek

A cultural heritage of Silesia A folk song — its values and messages

S u m m a r y

The work presents the most important values and messages included in Silesian folk songs. It takes into account the immanent values of vocal works (poetical and music ones), exposes contents concerning the worldview sphere of the regional community, as well as moral and aesthetic issues. Also, it highlights the feelings of love and respect towards other people, their family and community. It exposes values connected with work and the ethos of work. The text proves the presence of historical and patriotic contents maintained in folk texts. Also, it underlines the significance of the subject-matter in question that may constitute the source of cognition of one's own cultural heritage and universal values of a Silesian tradition for a contemporary receiver of the folk song compositions.

Key words: folk music, Silesian culture, cultural heritage, values in music

Krystyna Turek

L'héritage culturel silésien Le chant folklorique — ses valeurs et ses messages

R é s u m é

L'étude présente les valeurs et les messages le plus importants des chants folkloriques de Silésie. Elle prend en considération des valeurs immanentes des oeuvres vocales (poétiques et musicales), expose des éléments concernant la vision du monde de la communauté régionale, des

questions morales et éthiques. L'étude expose les sentiments d'amour et de respect envers l'homme, la famille et la communauté ; elle met en lumière des valeurs liées au travail et à l'éthos du travail. L'auteur dénote la présence des éléments historiques et patriotiques, évacués par des textes folkloriques. Elle souligne l'importance de la thématique en question, qui, pour un auditeur contemporain des chants folkloriques, peut être une source de connaissance de son propre héritage culturel ainsi que des valeurs universelles de la tradition silésienne.

Mots-clés : musique folklorique, culture silésienne, patrimoine culturel, valeurs en musique